

Motion till riksdagen

1988/89:Jo962

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Miljöpolitiken

Mot.
1988/89
Jo962-966

Miljöpolitik för en hållbar utveckling

- Sverige har en stark och medveten miljöopinion.
- Valresultatet 1988 visar störst framgångar för de partier som arbetat fram de radikalaste förslagen för att förbättra miljön.
- Det är viktigt att kartlägga olika miljöhot: det är lika viktigt att analysera de grundläggande orsaker som finns bakom hoten och miljöförstöringen.

Miljöpolitik är en fråga om makt

Ytterst handlar det om fördelningen av jordens resurser. Först när den ekonomiska utvecklingen inriktas på människornas hälsa och på sociala, kulturella och ekologiska värden kan den pågående destruktiva "utvecklingen" brytas.

Människornas uppror mot rovdrift och förtryck är den viktigaste förutsättningen för en bättre ordning. De ekonomiska maktgrupper som styr har aldrig självmant ändrat attityd. Striden mot det etablerade har varit och är fortfarande en livsnödvändighet. I dag handlar det också om en kapplöpning med tiden – vi vet att ekologiska system kollapsar. Algbloomingen och säldöden sommaren 1988 är en bekräftelse på detta.

FN-kommissionen för miljö och utveckling talar om en "hållbar utveckling" i sin rapport. I ett globalt perspektiv menas med detta en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att ödelägga kommande generationers behov. Rättfärdighetens tema går som en röd tråd genom innehållet, begreppet "hållbar utveckling". Där är det situationen för världens mest utsatta som måste bestämma villkoren. En "utveckling" som inte tillfredsställer mänskliga behov och förväntningar är inte en hållbar utveckling. Detta betyder i sin tur genomgripande förändringar av ekonomi och samhälle. Med rapportens egna ord:

Hållbar utveckling är kort sagt en förändringsprocess, där utnyttjande av resurser, investeringar, teknologisk utveckling och institutionella förändringar alla är i harmoni med varandra och säkrar både den omedelbara och framtida potentialen för att täcka mänskliga behov och förväntningar.

Regeringens budgetförslag på olika områden har en helt annan inriktning än Brundtland-rapporten. Inget tyder på att finansministern och hans regeringskollegor ens har diskuterat rapporten. De genomgripande förändringar av ekonomi och samhälle som regeringen vill driva igenom går i motsatt och

nyliberal riktning. I denna motion behandlas miljöpolitiken principiellt. Särskilda sakfrågor behandlas i separata motioner.

Mot. 1988/89
Jo962

Miljölagstiftningen m.m.

Miljörättvisa kan aldrig byggas på ekonomisk makt. Därför måste rättssäkerheten innebära att det finns klara och bindande regler som omfattar olika verksamheter. Vid prövning av en produktion skall samhällsnyttan vägas mot skadan. Detta skall göras fortlöpande när det gäller redan etablerade företag samt vid tillståndsgivning för nya anläggningar och den verksamhet som där planeras.

- Vpk föreslår att lagstiftningen ändras så att miljökrav på bl.a. företag i första hand styrs av vad naturen tål, inte av vad som betraktas som tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt för företagen. Endast så kan samhället främja en hållbar utveckling i linje med FN-kommissionens krav. En ändring av miljöskyddslagen kan tillgodose kravet.
- Vpk föreslår att kommunerna ges betydande resurser för att kunna leva upp till sitt ansvar i tillsynsarbetet. Regeringen måste därför återkomma med förslag som tillgodoser samtliga kommuners behov av nya tjänster för detta ändamål.
- Vpk föreslår att straffen för miljöbrott skärps. Det får inte vara så att miljöbrott endast undantagsvis beivras eller att påföljden även för allvarliga och avsiktliga utsläpp endast blir dagsböter. Det måste bli kännbara straff för företag och enskilda att förstöra livsmiljön.
- Vpk föreslår att rättshjälp till enskilda "miljöoffer" skall återinföras för att möjliggöra ersättning i civilrättsliga processer.
- Vpk föreslår att miljöorganisationer skall få rätt att överklaga koncessionsnämndsbeslut. Som för fackliga organisationer bör det gälla som en rättighet även för lokalorganisationer.
- Vpk föreslår att koncessionsnämnden förstärks med fler miljöskunniga personer.
- Vpk föreslår att samhället gör en massiv och omedelbar insats för att få fler utbildade miljöjurister.

Havsföreningar och övergödning

"Är ej vattnet för alla gemensamt?

Icke till enskilt bruk naturen skapade solen,
luften ej heller, ej vattnets våg;
det är skänkt åt oss alla."

(Ur Ovidius Metamorfoser)

Åtgärder mot havsföreningar

Sommaren 1988 drabbades haven av omfattande akuta katastrofer, som en effekt av mångåriga miljöförsummelser. I samband med detta avslöjades skrämmande brister när det gäller resurser för den marina forskningen och övervakningen. Det är inte tillräckligt att, som regeringen, anslå ett

engångsbelopp för att komma till rätta med bristerna. Det behövs en långsiktig resursförstärkning.

- Vpk föreslår att anslaget till Åtgärder mot havsföreningar utökas med 30 milj. kr. för 1989/90.

Förutom satsningar på forskning om föreningar m.m., krävs det nu omedelbara åtgärder mot övergödningen på olika områden. Ett område som måste angripas är de kommunala reningsverken. Insatser som måste till för att bl.a. uppfylla planen för kvävereduktion vid kustkommunernas avloppsreningsverk (minst 50% reduktion till 1995) betyder omfattande investeringar. Trots detta har regeringen inte anslagit några pengar i årets budgetproposition.

- Vpk föreslår att naturvårdsverket får i uppdrag att ta fram en plan för hur denna minskning av kväveutsläppen skall genomföras samt att regeringen utarbetar ett förslag till statsbidragsregler för kommunala projekt som följer nämnda plan. Se särskild motion om Förbättrad kvävereduktion i avloppsreningsverk.

Skogs- och jordbruk

Av de totala utsläppen av kväve till Östersjön beräknas 60% komma från skogsmark. Räknat per hektar är utsläppen från jordbruket mycket större, men eftersom skogsmarken täcker så stora arealer blir den totala andelen mycket stor. Hur skogen brukas spelar stor roll för kväveläckagets storlek.

Naturvårdsåtgärder i jordbruket

Jordbruket ger upphov till många miljöproblem. Genom förändrade brukningsmetoder har flora och fauna utarmats. Åtgärder för att bevara ett varierat odlingslandskap är nödvändiga. Jordbruket har ålagts en rad begränsningar för att minska läckaget av framför allt närsalter. Det är därför av största vikt att effektivt kontrollera om dessa åtgärder får det avsedda resultatet. Vi föreslår därför utöver vad regeringen föreslagit 13 milj. kr. under anslaget B6.

När det gäller skogs- och jordbruk i övrigt föreslår vpk en rad kraftfulla åtgärder, vilket redovisas i särskilda motioner.

Industriell verksamhet

När det gäller tekniker för att minska utsläpp, ta hand om miljöfarligt avfall och förändra processer så att miljöproblem ej uppstår, så går utvecklingen snabbt. Det är därför inte acceptabelt att industrier får verka under miljövillkor, som i förhållande till vad som nu är möjligt, är för låga. Alla industrier som släpper ut stabila kemiska föreningar eller andra med miljöfarliga ämnen skall därför få sina villkor omprövade inom fem år. Kraven bör därvid ställas så att större hänsyn kan tas till den snabba utvecklingen av teknik.

SAKAB, som nu är slutstation för mycket miljöfarligt avfall, skall ses över. Svar på följande frågor måste ges: Hur stor del av det miljöfarliga avfallet kommer till SAKAB? Vart tar resten vägen? Hur ser det framtida behovet av

omhändertagande ut? Räcker SAKAB:s kapacitet? Vilka utsläpp ger SAKAB självt upphov till?

Mot. 1988/89
Jo962

Klorutsläpp

Klorutsläppen från den svenska massaindustrin måste upphöra. De senaste årens snabba utveckling av teknik för rening och minskat användande av blekta pappersprodukter gör det fullt möjligt att helt upphöra med utsläpp av klorerade organiska föreningar senast 1995. Blekt hushållspapper och toalettpapper bör omedelbart förbjudas.

Vallvik en mönsteranläggning

Staten är genom NCB dominerande ägare till Vallvik pappersmassefabrik. Staten bör utnyttja sitt ägande till att göra Vallvik till en mönsteranläggning. Dels genom att upphöra med tillverkning av klorblekt massa, dels genom att konstruera ett slutet system för blekeriet.

Vägtrafiken

Vägtrafiken är huvudorsak till att våra hav håller på att dö. Med nuvarande politik kommer den mängd kväve som deponeras på ytan av Öresund, Kattegatt och Skagerack att öka från ca 88 000 ton/år till ca 97 000 ton år 2000. 75% av kvävetillförseln skulle då ha alstrats genom trafiken. I dag svarar dessutom bilarna för 40% av alla koldioxidutsläpp, som bidrar till globala förändringar av klimatet. Till detta kommer den osäkerhet som finns beträffande katalysatorernas dikväveutsläpp. Vpk delar miljöorganisationernas uppfattning att det krävs en helt annan trafikpolitik än dagens.

Miljöanalys vid offentliga beslut

Inför offentliga beslut om investeringar eller tillförande eller förändring av verksamheter görs alltid ekonomiska analyser. Det betraktas som en självklarhet. Något annat vore oansvarigt. Det är lika angeläget att göra en analys av ett besluts miljökonsekvenser och därmed låta miljöaspekterna bli en tungt vägande del i beslutsunderlaget. Detta kräver ett annat sätt att arbeta än dagens. Miljöanalyser är en nödvändig del i den process som ska göra miljömedvetenheten till en grundläggande del i alla mänskliga aktiviteter.

- Vpk föreslår att varje offentligt beslut som påverkar miljön skall föregås av och bygga på en analys av beslutets miljöeffekter. Motsvarande krav måste kunna ställas på privata företag.

Åtgärder mot bilismen

Luftföroreningarna i tätorter härrör till mer än 90% från trafiken. Koloxid, kväveoxid, kolväten och blyföreningar är alla välkända gifter som spys ut ur avgasrören. Erfarenheter från bl. a. USA visar att katalysatorer på bilar inte effektivt kan lösa några miljöproblem. Vissa nya miljöproblem uppstår dessutom med katalysatorbilar. Den ständigt ökande bilismen (ca 5% per år)

håller på att skapa olidliga förhållanden.

Det är aningslöst att hoppas att det går att "asfaltera" bort de enorma problem som bilismen förorsakar. Inget land har kunnat minska miljö-, trängsel- eller trafikproblemen genom att investera i allt fler motorvägar. Tvärtom alstrar nya motorvägar ytterligare biltrafik. Planerna på en bro över Öresund måste liksom ScanLink-projektet stoppas en gång för alla. Motorvägsbygget i Bohuslän är ett stort miljöpolitiskt misslyckande och är en ekonomisk felsatsning utan motstycke. Vpk anser att det skall avbrytas omgående. Det enda rimliga är att minska landsvägstrafiken och att parallellt med detta göra omfattande satsningar på miljövänliga, bekväma och snabba kollektivtrafiksystem.

Godstransporterna på landsväg har ökat ännu mer än personbilstrafiken. Lastbilstransporterna utgör ett stort miljöproblem som måste angripas med olika åtgärder. Förutom utbyggd kapacitet på järnvägen för godstransporter krävs det en forcering av bestämmelserna om obligatoriskt skärpta reningskrav. Det senare måste även gälla kraven på bussar.

Vpk anser inte att Sverige skall invänta andra länders samtycke till hårdare krav och styrmedel för att minska bilismens miljökonsekvenser. Vi vill hänvisa till vpk:s trafikpolitiska motioner (T 66, T 67, T 70, T 331 m. fl.) inlämnade under allmänna motionstiden i januari 1988, samt till årets motioner i samma ämne. I övrigt återoppar vi bl.a. miljöforskare Owe Ljunghammers rapporter "Kvävegödning av havet - vad beror den på?" och "Räddar katalysatorn miljön" (juli resp. nov. 1988).

- Vpk föreslår att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utarbeta en handlingsplan med syfte att minska landsvägstrafiken samt att kraftigt bygga ut framför allt spårbunden kollektivtrafik.
- Vpk föreslår att obligatoriska regler om skärpta avgaskrav för lätta lastbilar och bussar införs från 1990 års modeller och för tunga lastbilar och bussar från 1992 års modeller. Vi delar svenska naturskyddsföreningens uppfattning att det med nämnda förslag blir överflödigt med subventioner till dem som köper dieselfordon med förbättrad avgasrening.
- Vpk föreslår att kontrollen av katalysatorbilar skärps. Om en viss bilmodell inte klarar uppställda krav skall detta leda till att alla sålda bilar av denna modell åtgärdas. För katalysatorbilar som är äldre än 5 år (och där tillverkaransvaret upphört) bör gränsvärdet för koloxidutsläpp vid tomgångsprov i anslutning till årlig besiktning skärpas. En defekt katalysator måste bytas ut.
- Vpk föreslår att sänkta hastighetsgränser införs fr.o.m. maj månad 1989, dvs. 100 km/tim i stället för 110, 80 km/tim i stället för 90. Åtgärden kan även på kort sikt minska utsläppen från landsvägstrafiken.

Naturvårdsverket

I sin egenskap av miljö- och naturvårdande myndighet visar detta statliga verk ofta en märklig kolartrö på de stora företagens miljöansvar. I gemensamma kampanjer uppträder så naturvårdsverket i allians med företagen så att motsatsförhållanden mellan ansvarig myndighet och oansva-

riga företag riskerar att komma i skymundan. Men erfarenheter visar att mycket få företag visar miljöansvar på frivillig väg. Vpk anser att naturvårdsverket måste skärpa sitt förhållningssätt gentemot de ekonomiskt mäktiga företagen och miljösabotörerna.

”Miljöförstöringen innebär ett allvarligt hot mot vår överlevnad”, konstaterar det ansvariga statsrådet helt riktigt i departementets bil. 16 till budgetpropositionen. Men medan denna insikt omfattas av allt fler av dem som i praktiken saknar makt och ekonomiska resurser växer hoten. Därför behövs det mer av kurage, handlingskraft och ekonomiska resurser inte minst hos miljömyndigheterna. Miljöarbetet måste bli intensivare på alla fronter i samhället.

En av naturvårdsverkets uppgifter är miljöinformation. Idag finns en stark medvetenhet om miljöproblemen och nödvändigheten att göra något åt dem. Nu gäller det att till denna medvetenhet tillföra konkreta kunskaper som gör det möjligt att på alla plan, från det individuella till de stora samhällsovergripande, agera i enlighet med de krav natur och resurshushållning ställer. Naturvårdsverket måste få ett tydligare uppdrag.

En nyckelgrupp i sammanhanget är lärarna. Det är i hög grad de som till våra barn och ungdomar förmedlar kunskaper. Kommande generationer måste bli bättre rustade för att kunna värna miljön. Miljöfrågor måste ges en större plats i undervisningen. Också många ideella organisationer gör stora insatser i miljökampen. Utan deras insatser hade vi inte idag haft den insikt i miljöfrågor som vi har. Hos dem finns mängder med kunskaper och erfarenheter. De måste ges ekonomiskt stöd för att framställa material, ordna studiecirklar m.m. Naturvårdsverket måste ges ett tydligt uppdrag att dels stå lärarna till tjänst i större omfattning med information och vidareutbildningsmaterial, dels stå den ideella miljörörelsen till tjänst med ekonomiska och andra resurser.

Miljövårdsforskning

Forskning kring miljöproblem låter sig sällan delas upp i de traditionella vetenskapliga disciplinerna. Sektorsövergripande forskning är en nödvändig väg. Sådan forskning hindras ofta av att den inte passar in i de givna mallarna. Angelägna projekt bollas mellan olika huvudmän. Naturvårdsverket måste ta som sitt ansvar att särskilt stimulera sådan forskning genom projektbidrag och på annat sätt.

- Vpk föreslår att naturvårdsverkets anslag skall ökas från nuvarande nivå med 245 milj. kr, vilket inkluderar kraftig förstärkning till åtgärder mot luftföroreningar och försurning.

Med anledning av det i motionen anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag i syfte att ändra lagstiftningen så att miljökrav på bl.a. företag styrs av vad naturen tål,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag som tillgodoser kommunernas behov för att kunna sköta miljötillsynsarbetet,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till straffskärpning för miljöbrott,

4. att riksdagen beslutar att återinföra rättshjälp till enskilda "miljöoffer",

5. att riksdagen beslutar att miljöorganisationer skall ha rätt att överklaga koncessionsnämndsbeslut,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att koncessionsnämnden förstärks med fler miljöskunniga personer,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det finns ett stort behov av utbildade miljöjurister,¹⁾

7. att riksdagen beslutar anslå, utöver regeringens förslag, 30 000 000 kronor till Åtgärder mot havsföroreningar, B18, bil. 16,

8. att riksdagen beslutar anslå, utöver regeringens förslag, 13 000 000 kronor till B6, bil. 16, för naturvårdsåtgärder i jordbruket,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om SAKAB,

10. att riksdagen beslutar förbjuda utsläpp av klorerade organiska föreningar senast 1995,

11. att riksdagen beslutar om omedelbart förbud mot tillverkning av blekt hushålls- och toalettpapper,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att göra Vallvik till en mönsteranläggning,²⁾

12. att riksdagen beslutar att varje offentligt beslut som påverkar miljön skall föregås och byggas på en analys av beslutets miljöeffekter samt att motsvarande krav ställs på privata företag.

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till en handlingsplan för att minska bilismen samt en utbyggnad av kollektivtrafik,³⁾

13. att riksdagen beslutar att införa skärpta avgaskrav för lätta lastbilar och bussar från 1990 års modeller samt för tunga lastbilar och bussar från 1992 års modeller,

14. att riksdagen beslutar att skärpa kontrollen av katalysatorbilar,

[att riksdagen beslutar införa sänkta hastighetsgränser fr.o.m. maj månad 1989, 110 km/tim sänks till 100 km/tim. samt 90 km/tim sänks till 80 km/tim,³⁾

15. att riksdagen beslutar anslå, utöver regeringens förslag, 245 000 000 kronor till naturvårdsverket,

16. att riksdagen hos regeringen begär att SNV ges ett uppdrag att särskilt stimulera sektorsövergripande forskning.

Mot. 1988/89
Jo962

Stockholm den 25 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Viola Claesson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Annika Åhnberg (vpk)

¹ 1988/89:Ub770

² 1988/89:N366

³ 1988/89:T252